

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

БУГАЙЧУК НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 330.3”71”:643/645:351.862.4(043)

**РОЗВИТОК ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ЧИННИК
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

Спеціальність 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному інституті стратегічних досліджень.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
Ляш Ольга Ігорівна,
Міжнародний університет фінансів,
проректор з наукової та міжнародної діяльності

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Васильців Тарас Григорович,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього НАН України»,
завідувач відділу проблем соціально-гуманітарного
розвитку регіонів

кандидат економічних наук, доцент
Вінічук Марія Володимирівна,
Львівський державний університет внутрішніх справ
Міністерства внутрішніх справ України,
доцент кафедри фінансів та обліку

Захист дисертації відбудеться «10» квітня 2020 року о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.718.01 у Національному інституті стратегічних досліджень за адресою: 01133, м. Київ, вул. Генерала Алмазова, 18/7.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного інституту стратегічних досліджень за адресою: 01030, м. Київ, вул. Пирогова, 7-а.

Автореферат розісланий « ____ » березня 2020 р.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

О. В. Собкевич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Забезпечення якості життя населення держави виступає головною передумовою зменшення соціальних ризиків та загроз, зокрема, загострення соціальної напруженості та житлових проблем та головним чинником зміцнення національної безпеки. Зважаючи на це в центрі наукових дискусій опинився складний пошук шляхів модернізації соціальної інфраструктури в оперативних цілях забезпечення економічної безпеки держави шляхом задоволення потреб населення в достойних умовах життя, підвищення якості й оснащеності житлового фонду та високого рівня забезпеченості умов проживання громадян.

Проте за останні десятиліття поступово знижується рівень розвитку житлово-комунальної інфраструктури, що зумовлено ендогенними та екзогенними загрозами, зокрема, низьким рівнем якості моніторингу технічного стану й технологічною застарілістю житлового фонду та об'єктів інженерної інфраструктури, високим рівнем монополізації та неефективністю державної політики щодо формування конкурентного середовища ринку житлово-комунальних послуг, недостатністю фінансової підтримки процесу модернізації соціального комплексу держави та низькими темпами енергоефективної модернізації житлових будинків. Так, майже 60 % тонкостінних панельних житлових будинків було збудовано протягом 1946–1980 рр., термін придатності яких складає 50–60 років.

З іншого боку, зобов'язання України щодо виконання Цілі 11 «Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів» Глобальних Цілей – 2030, Цілей сталого розвитку України та положень Стратегії сталого розвитку «Україна -2020» зумовили зростаючу регулятивну роль держави в покращенні якості життя населення та попередженні ризиків деструктивних структурних зрушень у житлово-комунальній інфраструктурі.

Вивченню питань економічного розвитку, як запоруки соціально-економічного розвитку, присвячено наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених: Г. Башнянина, Б. Бузан, М. Ватагіна, В. Геєця, В. Горбуліна, А. Діамеску, Е. Домара, Дж. М. Кейнса, О. Кузнєцова, Р. Лукаса, У. Льюїса, В. Предборського, Т. Сак, Р. Солоу, Р. Харрода, І. Шумпетера. Проблемам забезпечення економічної безпеки держави приділено увагу у наукових працях І. Анософфа, В. Бегми, Т. Блудової, Е. Вайнінга, З. Варналія, Т. Васильціва, М. Вінчук, О. Власюка, І. Гнибіденка, І. Дейлі, Я. Жаліла, Л. Ільчук, О. Іляш, О. Коваля, А. Мокія, В. Мартинюка, О. Новікова, Д. Олійник, Г. Пастернак-Таранушенка, В. Скуратівського, О. Собкевич, А. Сухорукова, Ю. Харазішвілі, О. Шарова, Л. Шемаєвої, Н. Юрків та багато ін. Дослідження питань розвитку соціального комплексу та житлово-комунальної інфраструктури знайшли відображення у працях О. Коломієць, В. Куценко, Е. Лібанової, Я. Остафійчук, С. Плотницької, Л. Семів, О. Цимбала, Л. Шевчук, Л. Якушенко. Поряд з існуючим вагомим науковим доробком потребує розв'язання наукове завдання, яке полягає в розробці теоретико-прикладних інструментів розвитку житлово-комунальної інфраструктури як соціального чинника забезпечення економічної безпеки України у напрямку задоволення потреб громадян та підвищення якості життя населення. Необхідність вирішення окреслених проблем зумовила вибір теми, визначення мети, завдань та структури дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є результатом наукових досліджень відповідно до тематики науково-дослідних робіт Львівського торговельно-економічного університету за науковою темою «Організаційно-економічні механізми забезпечення безпеки соціально-

економічних систем» (№ державної реєстрації 0113U006633) у межах якої обґрунтовано застосування адаптивного підходу до забезпечення економічної безпеки соціально-економічних систем; Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних дослідження в місті Львові за темою «Економічний розвиток України та економічна безпека держави» (№ державної реєстрації 0115U003109) в рамках якої запропоновано напрями стратегічного управління та механізми забезпечення розвитку житлово-комунальної інфраструктури.

Мета й завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення теоретико-методичних положень та прикладних інструментів розвитку житлово-комунальної інфраструктури як соціального чинника забезпечення економічної безпеки держави. Для досягнення поставленої мети в роботі поставлено та вирішено такі завдання:

- дослідити генезис взаємозв'язку моделей соціально-економічного розвитку та економічної безпеки;
- обґрунтувати функціонально-структурні характеристики житлово-комунальної інфраструктури в системі економічної безпеки держави;
- вивчити науково-методичний інструментарій діагностики розвитку житлово-комунальної інфраструктури в інтегральному оцінюванні економічної безпеки держави;
- систематизувати та діагностувати загрози функціонування житлово-комунальної інфраструктури як детермінанти забезпечення економічної безпеки України;
- виявити внутрішні можливості розвитку житлово-комунальної інфраструктури в системі забезпечення економічної безпеки України з використанням методу таксономії;
- здійснити багатовимірний статистичний аналіз залежності між факторами розвитку житлово-комунальної інфраструктури та індикаторами економічної безпеки держави;
- адаптувати прогнозну модель рівня розвитку житлово-комунальної інфраструктури до цілей забезпечення економічної безпеки України;
- визначити стратегічні орієнтири державної політики забезпечення розвитку житлово-комунальної інфраструктури в системі економічної безпеки України.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку житлово-комунальної інфраструктури як соціального чинника забезпечення економічної безпеки держави.

Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти функціонування житлово-комунальної інфраструктури та прикладні засади її розвитку як соціального чинника забезпечення економічної безпеки України.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: *аксіоматичний та наукової абстракції* (для визначення термінологічної узгодженості понять «розвиток», «економічне зростання», «економічний розвиток», «соціальний розвиток» та «економічна безпека» (п. 1.1); *індукції та дедукції* (для визначення системоутворюючих факторів економічного розвитку житлово-комунальної інфраструктури (п. 1.2); *синтезу та системного аналізу* (для обґрунтування теоретичної сутності базових понять та розробки власних визначень (п. 1.1–1.2); *декомпозиції* (для визначення функціональних складників житлово-комунальної інфраструктури в системі економічної безпеки (п. 1.2. та п. 2.2); *табличний та графічний* (для відображення аналітичних розрахунків та кінцевих результатів дослідження (п. 2.1–2.3 та п. 3.1–3.2); *статистичного та кластерного аналізу* (для оцінки рівня розвитку

житлово-комунальної інфраструктури України (п. 3.1); *таксономічного аналізу* (для визначення вірогідності деструктивного впливу ризиків на систему економічної безпеки держави (п. 2.3); *моделювання, зокрема експоненціального згладжування* (для прогнозування економічного розвитку житлово-комунальної інфраструктури в системі забезпечення економічної безпеки (п. 3.2); *SWOT-аналіз* (для проведення багатофакторного системного аналізу впливу зовнішнього середовища на житлово-комунальну інфраструктуру (п. 3.2.); *логічного узагальнення* (для формування стратегічних напрямів та прикладних рекомендацій державної житлової політики забезпечення розвитку житлово-комунальної інфраструктури (п. 3.3).

Інформаційну базу дисертаційної роботи становили законодавчі акти та нормативно-правові документи, концепції та програми з питань державної соціальної політики у сфері житлово-комунальної інфраструктури та стратегічні документи забезпечення національної безпеки; офіційні матеріали Міністерства розвитку громад та територій України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України; інформація Державної служби статистики України; аналітичні матеріали Національного інституту стратегічних досліджень; звітно-аналітична інформація вітчизняних та міжнародних статистичних організацій; наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених; інформаційно-аналітичні бюлетені; власні розрахунки; Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці концептуальних, методичних та прикладних інструментів розвитку житлово-комунальної інфраструктури з урахуванням загроз та можливостей системи економічної безпеки держави. Наукову новизну дисертаційної роботи визначають такі положення:

вперше:

науково обґрунтовано функціонально-структурну декомпозицію житлово-комунальної інфраструктури як тріади складових: 1) забезпеченості житлового фонду – системи взаємопов'язаних елементів, що характеризують рівень забезпеченості житлом; 2) оснащеності житлового фонду – інтеграційних індикаторів якості умов проживання населення; 3) благоустрою прибудинкових територій – інноваційного комплексу компонент комфортних умов проживання населення. Такий підхід дозволяє провести якісний моніторинг житлово-комунальної інфраструктури, забезпечує адресність пропозицій та мінімізує ризики дублювання функцій органів державної влади у сфері житлово-комунального інфраструктури щодо реалізації головної мети економічної безпеки держави – створення достойних умов для нормальної життєдіяльності та безпечного середовища існування громадян.

удосконалено:

– методичні підходи до діагностики розвитку житлово-комунальної інфраструктури, які в доповнення до існуючих спираються на тривимірну модель інтегральної оцінки економічної безпеки держави: теоретично-методологічну, аналітичну та прикладну складові, що дозволило провести більш якісне оцінювання стану житлово-комунальної інфраструктури, визначити умови її розвитку для забезпечення економічної безпеки держави та виявити існуючі загрози збереженню житлового фонду населення;

– методику оцінювання стохастичної залежності рівня економічної безпеки та рівня розвитку оснащеності житлового фонду через компоненту якості життя населення. Проведений кореляційно-регресійний аналіз розвитку функціональних складових житлово-комунальної інфраструктури та індикаторів економічної безпеки держави на відміну від існуючих аналітичних досліджень дозволяє згрупувати регіони України за рівнем забезпеченості умов проживання громадян та обрати

територіальні одиниці, які потребують першочергових заходів житлової політики у сфері регіональної економічної безпеки;

– прогнозу модель розвитку житлово-комунальної інфраструктури, яка відрізняється від існуючих точністю прогнозних значень завдяки використанню функції мови програмування R та прогностичної моделі Холта. Це дозволило розрахувати рівень розвитку житлово-комунальної інфраструктури на період до 2028 р. як в цілому, так і в розрізі окремих функціональних складових, сформулювати заходи реформування та модернізації житлово-комунальної інфраструктури та попередити ризики погіршення стану економічної безпеки держави в цій сфері;

набули подальшого розвитку:

– категоріальний базис теорії економіки в частині трактування понять «економічне зростання», «економічний розвиток» та «соціальний розвиток», який базується на симбіозі запропонованих моделей соціально-економічного розвитку та економічної безпеки й дозволяє окреслити цільовий підхід до коригування факторного впливу розвитку соціального комплексу на реалізацію національних інтересів та економічну безпеку держави. На основі цього було виокремлено сутнісно-типологічні характеристики останнього, які, на відміну від існуючих підходів теоретично обґрунтовують та забезпечують органічність вибору індикаторів розвитку житлово-комунальної інфраструктури в системі економічної безпеки;

– ідентифікація загроз розвитку житлово-комунальної інфраструктури, що базується на включенні до системи компонент кількісного виміру соціальної складової економічної безпеки (соціально-економічної, соціально-екологічної, безпеки для здоров'я, соціально-особистісної та соціально-демографічної) соціально-житлової компоненти, що дозволило виділити причинно-наслідкові зв'язки розвитку житлово-комунальної інфраструктури та економічної безпеки держави;

– процедури інтегрального оцінювання рівня розвитку житлово-комунальної інфраструктури, поряд з існуючими підходами базуються на виділенні системи стимуляторів та дестимуляторів ефективності її функціональних складових із використанням методу таксономії, проте дозволяють виявити внутрішні можливості функціонування житлово-комунальної інфраструктури в цілях забезпечення економічної безпеки держави;

– напрями державної політики забезпечення розвитку житлово-комунальної інфраструктури в системі економічної безпеки, що враховують оперативні Глобальні Цілі 2030 та Цілі сталого розвитку України, зокрема зростаючу регулятивну роль держави в покращенні якості життя населення та орієнтовані на обґрунтування соціальної парадигми економічної безпеки, стратегічними пріоритетами якої є «забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів».

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати та рекомендації склали науково-прикладний та методичний базис розвитку житлово-комунальної інфраструктури як чинника забезпечення економічної безпеки держави. До результатів, що містять найбільш значуще прикладне значення належать: пропозиції покращення функціонування системи управління побутовими відходами України з метою досягнення задекларованих Цілей сталого розвитку України та цілей у програмі діяльності Кабінету Міністрів України у сфері управління відходами, які використано в аналітичній діяльності Національного інституту стратегічних досліджень (довідка № 293/140 від 11.02.2020 р.); пропозиції щодо

розробки Програми кредитування реконструкції та модернізації інженерних мереж та споруд у сфері житлово-комунальних послуг відповідно до Лейпцизької хартії «Міста Європи на шляху сталого розвитку», які знайшли відображення в науково-аналітичній роботі «Механізми активізації соціально-економічного розвитку регіонів та громад в умовах децентралізації управління» Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень у місті Львові (довідка № 1/64 від 30.11.2018 р.); пропозиції щодо запровадження ієрархії управління відходами та розширеної відповідальності виробника, що надасть можливість виробникам товарів в упаковці надавати фінансову та технічну підтримку органам місцевого самоврядування в організації роздільного збирання побутових відходів населенням використано управлінням благоустрою територій та комунального обслуговування Міністерства розвитку громад та територій (довідка № 8/11.1/194-20 від 13.01.2020 р.). Розробки та рекомендації автора використано у навчальному процесі Міжнародного університету фінансів Національного технічного університету України «Київський політехнічний університет імені Ігоря Сікорського» під час викладання дисциплін «Макроекономіка», «Системний аналіз» та «Соціальна політика» (довідка № 7/134 від 26.12.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі отримані результати дослідження, викладені в дисертації та винесені на захист отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої праці здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати виконаної дисертаційної роботи доповідались, обговорювались та одержали позитивну оцінку на 14 міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції 11 грудня 2014 р. «Стратегічні напрями відновлення економіки та соціальної сфери України в умовах системної кризи» (м. Львів, 2014), Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції 25 листопада 2014 р. «Глобалізаційні та євроінтеграційні процеси в розвитку національних економік (м. Львів, 2014), The XI International scientific and practical conference May 30 – June 7, 2015 «Trends of modern science» (Sheffield, Великобританія, 2015), Міжнародній науково-практичній конференції 21 жовтня 2015 р. «Розвиток національної економіки України: нові реалії і можливості в умовах започаткованих змін» (м. Львів, 2015), Міжнародній інтернет-конференції молодих вчених і студентів 14-15 квітня 2016 р. «Соціально-економічний розвиток України в умовах співпраці з європейським союзом» (м. Миколаїв, 2016), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції 2-6 листопада 2015 р. «Трансформація соціально-трудова сфери: сучасні виклики, тенденції, доміанти інноваційного розвитку» (м. Київ, 2015), Міжнародній науково-практичній конференції 19-20 лютого 2016 р. «Шляхи вдосконалення економічного потенціалу країни» (м. Київ, 2016), VII International scientific conference June 22, 2017 “New achievements of world science” (Morrisville, 2017), Всеукраїнській науково-практичній конференції 27 жовтня 2017 р. «Публічне управління: проблеми та перспективи» (м. Харків, 2017), XIV міжнародній науково-практичній конференції 12 січня 2018 р. «Економіка у 2018 році» (м. Краматорськ, 2018), XIV міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених 19 січня 2018 р. «Дослідження молодих вчених у 2018 році» (м. Краматорськ, 2018), Всеукраїнській науково-практичній конференції 1 червня 2018 р. «Управління системою економічної безпеки: від теорії і до практики» (м. Львів, 2018), VIII міжнародній науково-практичній інтернет-конференції 3-4 жовтня 2019 р. «Сучасний рух науки» (м. Дніпро, 2019), Міжнародній науково-практичній конференції 5 жовтня 2019 р.

«Перспективи розвитку нової економічної системи на державному та регіональному рівнях» (м. Київ, 2019), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції, 27 листопада 2019 р. «Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи (м. Львів, 2019).

Публікації. Результати проведених досліджень викладено у 28 публікаціях, зокрема у 2 колективних монографіях; 10 фахових наукових виданнях, з яких 8 – одноосібні та 7 публікацій у виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 2 публікації у виданнях іноземних держав; 14 матеріалів і тез доповідей науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить: 8,57 д.а., з яких 7,15 д.а. належить особисто автору.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст дисертації викладено на 177 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 22 таблиці, 33 рисунки, 5 додатків на 20 сторінках. Список використаних джерел налічує 181 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет, наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «**Теоретичні основи взаємозв'язку розвитку житлово-комунальної інфраструктури та забезпечення економічної безпеки держави**» досліджено роль покращення якості життя населення в реалізації національних інтересів держави; удосконалено функціонально-структурні характеристики житлово-комунальної інфраструктури в системі економічної безпеки держави; запропоновано науково-методичний інструментарій діагностики розвитку житлово-комунальної інфраструктури в системі забезпечення економічної безпеки.

Систематизація наукових поглядів на зміст понять «економічний розвиток» та «соціальний розвиток» дозволила виявити тісну взаємодію та нерозривний взаємозв'язок визначених процесів розвитку суспільства, які трансформуються в процес соціально-економічного розвитку. Спираючись на точку зору Л. Лебедевої доведено, що процес соціально-економічного розвитку позначає рух вгору всієї соціально-економічної системи, що здійснюється шляхом кількісних і якісних змін не лише у сфері виробництва й розподілу, інвестицій та споживання, але й в такій частині як суспільні відносини для створення умов, що забезпечують достатній життєвий рівень та вільний розвиток людини.

У процесі опрацювання літературних джерел було визначено, що здатність національної економіки до сталого соціально-економічного розвитку визначається рівнем її економічної безпеки як стану захищеності економіки від зовнішніх та внутрішніх загроз. Доведена важливість забезпечення якості життя населення в реалізації національних інтересів України задля створення умов для соціально-економічного розвитку держави (рис. 1).

Водночас визначено, що якість життя населення відображає взаємозв'язок між трьома сферами соціально-економічного розвитку: 1) економічною, що характеризує матеріальне становище населення, його зайнятість та умови праці; 2) соціальною, що характеризує стан соціальної інфраструктури та умов проживання; 3) екологічною, що характеризує стан екологічної ситуації в країні.

Спираючись на напрями забезпечення соціального вектору економічного розвитку виділено п'ять складових соціальної інфраструктури, зокрема соціально-

побутову, соціально-культурну, соціальної підтримки, ринкову та адміністративну інфраструктури. Характеристика цих складових дозволила виявити тісний взаємозв'язок та вплив розвитку житлово-комунальної інфраструктури на забезпечення економічної безпеки, а також подати авторське визначення поняття «житлово-комунальна інфраструктура».

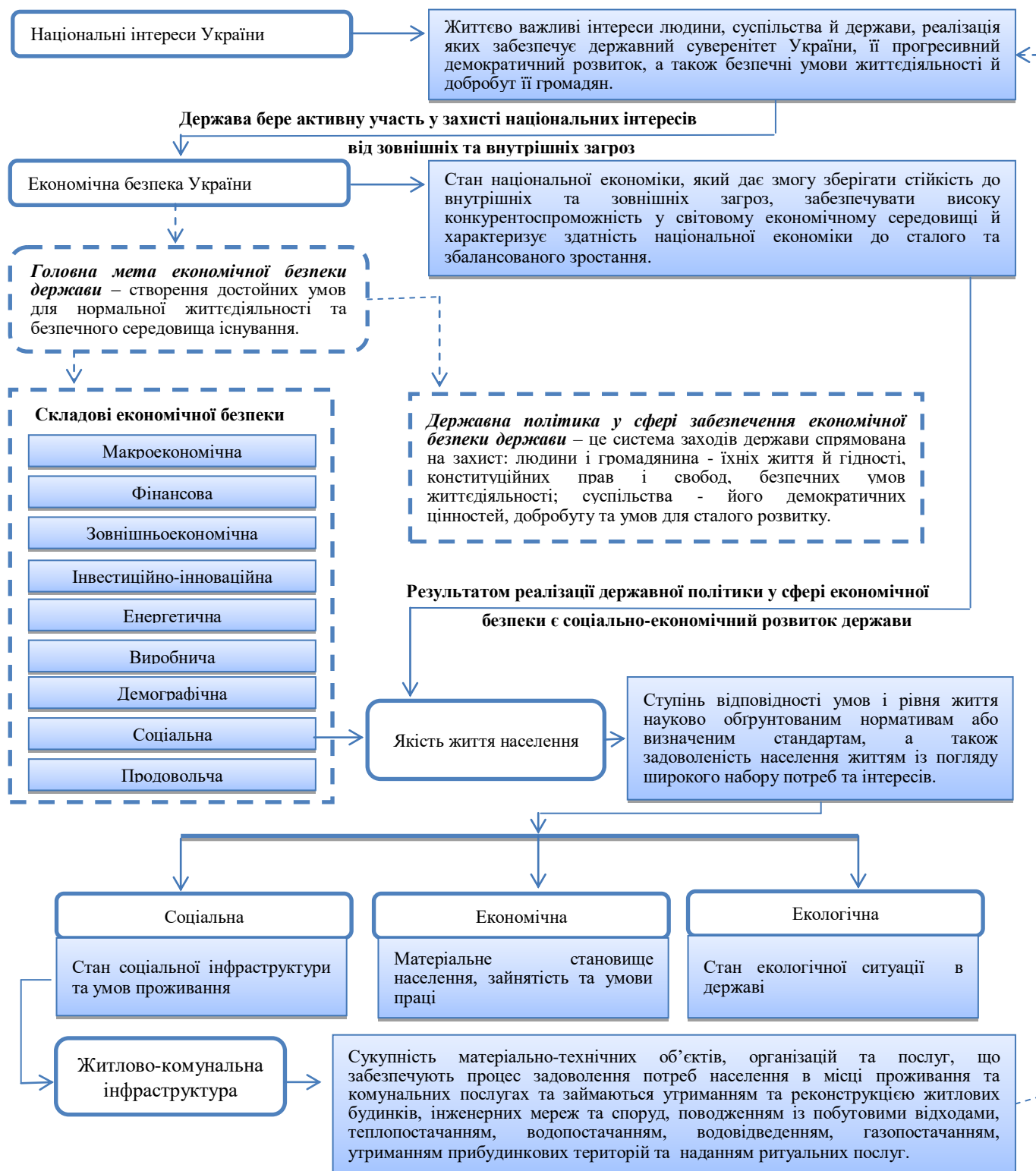

Рис. 1. Концептуальне значення житлово-комунальної інфраструктури в забезпеченні якості життя населення та реалізації національних економічних інтересів держави

Вивчення системних ризиків та загроз розвитку житлово-комунальної інфраструктури дозволило виокремити наступні функціональні складові: 1) забезпеченість житлового фонду (формування та ефективне функціонування житлового фонду, а також економічне стимулювання населення в забезпеченні житлово-комунальних послуг); 2) оснащеність житлового фонду (забезпеченість та ефективне функціонування мережі об'єктів та інженерних споруд житлового фонду, які створюють умови для забезпечення населення послугами тепло-, газо-, водопостачання та водовідведення із врахуванням об'єктів обліку комунальних ресурсів); 3) благоустрій прибудинкових територій (забезпечення населення комфортним зовнішнім благоустроєм прибудинкових територій, зокрема санітарна очистка прибудинкових територій, створення інженерних об'єктів для паркування особистих транспортних засобів, створення на прибудинкових територіях зон відпочинку, якісне освітлення тощо).

Запропоновано науково-методичну модель діагностики розвитку житлово-комунальної інфраструктури в системі економічної безпеки, яка складається із трьох етапів дослідження: 1) теоретично-методичного для виявлення ролі житлово-комунальної інфраструктури для формування якості життя населення; 2) аналітичного для визначення ризиків та загроз розвитку житлово-комунальної інфраструктури як чинника забезпечення економічної безпеки держави; 3) прикладного для розробки державної політики забезпечення розвитку житлово-комунальної інфраструктури. Окремо було розроблено та запропоновано систему індикаторів розвитку житлово-комунальної інфраструктури відповідно до функціональних складових: забезпечення житлового фонду, оснащеності житлового фонду, благоустрою прибудинкових територій.

У другому розділі «**Оцінювання ризиків та загроз економічній безпеці України у сфері житлово-комунальної інфраструктури**» проведено діагностику загроз функціонування житлово-комунальної інфраструктури як чинника забезпечення економічної безпеки відповідно до функціональних складових та виявлено внутрішні можливості її розвитку.

Проведено аналіз статистичної інформації та виявлено наступні тенденції забезпеченості населення житловим фондом: неспроможність населення із низьким рівнем доходів придбати житло за власні кошти; низький відсоток іпотечних кредитів у кредитному портфелі українських банків; зниження прийняття в експлуатацію загальної площі житла (рис. 2); зростання частки витрат домогосподарств на житлово-комунальні послуги в загальній сумі витрат; низький рівень забезпеченості житловою площею на одного мешканця; перенаселення житлової площі.

Окрім того, у межах оцінки технічного стану наявного житлового фонду було виявлено, що майже 60 % тонкостінних панельних житлових будинків збудовані протягом 1946 – 1980 рр., термін придатності яких складає 50 – 60 рр. Водночас через недостатнє фінансування робіт з утримання, ремонту та реконструкції житлового фонду, зберігається тенденція до його передчасного старіння.

Обґрунтовано низький рівень оснащеності житлового фонду водопроводом, каналізацією, опаленням та гарячим водопостачанням, зокрема, у 2018 р. об'єктами водопостачання та водовідведення в сільській місцевості оснащено лише 37,4 % та 33,8 % житлового фонду, а у міських поселеннях – 78,1 % та 76,9 % відповідно; станом на жовтень 2018 р. лише 27 % житлових будівель оснащено вузлами комерційного обліку гарячого водопостачання (рис. 3).

Рис. 2. Зміна кількості населення, домогосподарств та житлового фонду України за 2007 – 2018 рр.

Аналіз функціонування сфери благоустрою прибудинкових територій житлово-комунальної інфраструктури показав зростання низки ризиків та загроз економічній безпеці, зокрема захоронення 93,8 % побутових відходів на полігонах та звалищах; зношеність спецтранспорту у сфері поводження із побутовими відходами складає 65,2 %; зафіксовано 26 610 несанкціонованих звалищ; 20,3 % наявних полігонів та звалищ перенавантажені та не відповідають нормам екологічної безпеки (рис. 4).

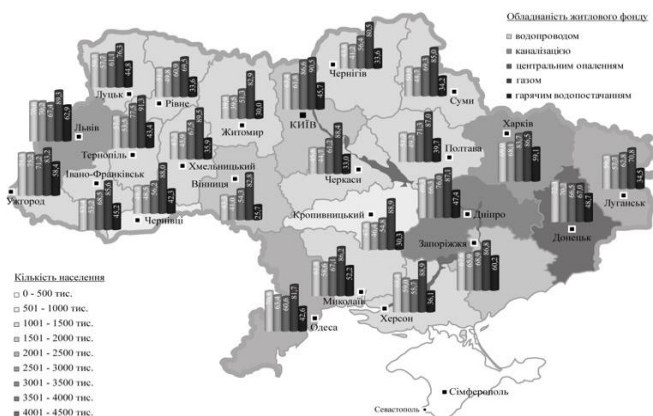

Рис. 3. Ранжування регіонів України за оснащеністю житлового фонду у 2018 р.

Рис. 4. Ранжування регіонів за кількістю твердих побутових відходів, захоронених на полігонах та звалищах в Україні у 2018 р.

Виявлена проблематика стану функціонування житлово-комунальної інфраструктури в Україні сприяла визначенню її інтегрального рівня розвитку за функціональними складовими з використанням методу таксономії. Динаміка таксономічного показника рівня розвитку мала «хвилеподібний» характер із найменшим значенням у 2018 р., що склав 0,104 (табл. 1 та рис. 5). Дослідження узагальненого показника рівня розвитку дозволило ідентифікувати механізми державної політики регулювання розвитку житлово-комунальної інфраструктури.

Таксономічні показники розвитку житлово-комунальної інфраструктури України (в межах функціональних складових) у 2006 – 2018 рр.

Роки (об'єкти)	Складова 1(розвиток забезпеченості житлового фонду)		Складова 2 (розвиток оснащення житлового фонду)		Складова 3(розвиток благоустрою прибудинкових територій)		Загалом по всіх складових (розвиток житлово-комунальної інфраструктури)	
	$c_{i0}^{(1)}$	$d_i^{(1)}$	$c_{i0}^{(2)}$	$d_i^{(2)}$	$c_{i0}^{(3)}$	$d_i^{(3)}$	$c_{i0}^{(4)}$	$d_i^{(4)}$
2006	3,158	0,170	0,481	0,630	1,552	0,430	3,531	0,114
2007	3,025	0,205	0,771	0,406	1,767	0,351	3,514	0,119
2008	3,028	0,204	0,821	0,367	1,826	0,330	3,544	0,111
2009	2,911	0,235	0,965	0,256	1,870	0,313	3,465	0,131
2010	2,742	0,279	1,156	0,109	1,963	0,279	3,376	0,153
2011	2,641	0,306	1,022	0,212	1,881	0,309	3,245	0,186
2012	2,609	0,314	1,105	0,148	1,929	0,292	3,245	0,186
2013	2,619	0,311	1,063	0,181	2,341	0,140	3,514	0,119
2014	2,389	0,372	0,605	0,534	2,547	0,065	3,493	0,124
2015	1,658	0,564	0,463	0,643	2,560	0,060	3,050	0,235
2016	0,566	0,851	0,743	0,427	2,191	0,195	2,263	0,432
2017	2,159	0,432	0,965	0,256	2,230	0,181	3,104	0,221
2018	2,534	0,334	0,955	0,264	2,516	0,076	3,571	0,104
	$\bar{C}_0 = 2,464$		$\bar{C}_0 = 0,855$		$\bar{C}_0 = 2,090$		$\bar{C}_0 = 3,301$	
	$S_0 = 0,669$		$S_0 = 0,221$		$S_0 = 0,317$		$S_0 = 3,184$	
	$C_0 = 3,803$		$C_0 = 1,297$		$C_0 = 2,723$		$C_0 = 9,670$	

У третьому розділі «Інструментарій розвитку житлово-комунальної інфраструктури в цілях забезпечення економічної безпеки України» встановлено залежність між факторами розвитку житлово-комунальної інфраструктури та якістю життя населення; проведено прогнозування рівня розвитку житлово-комунальної інфраструктури; визначено стратегічні орієнтири державної політики забезпечення розвитку житлово-комунальної інфраструктури в системі економічної безпеки України.

У роботі, спираючись на результати проведеного дослідження оцінювання стохастичної залежності доведено лінійний зв'язок між якістю життя населення та рівнем розвитку житлово-комунальної інфраструктури, зокрема за складовою оснащення житлового фонду України (рис. 5).

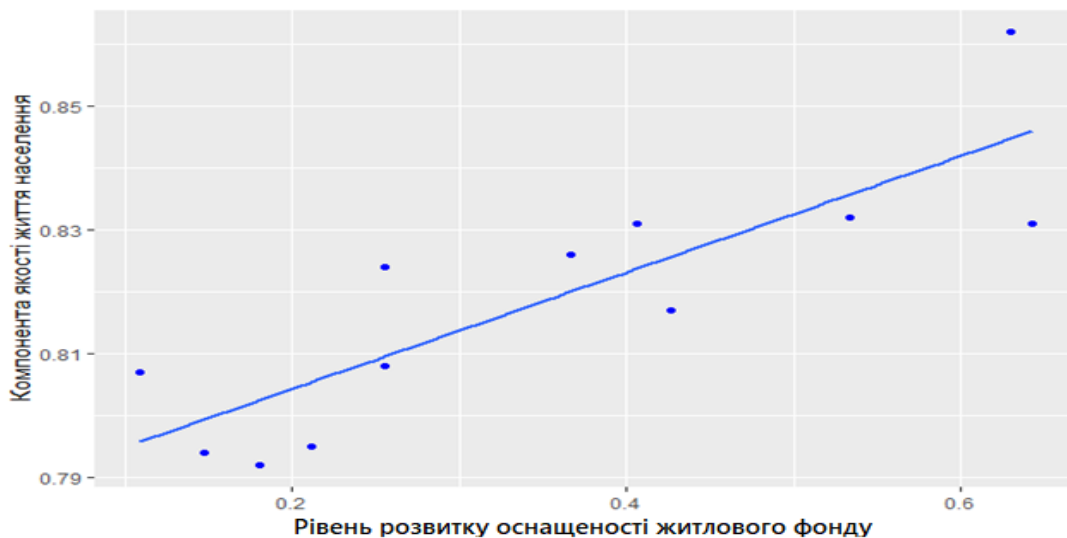

Рис. 5. Діаграма розсіювання взаємозв'язку компоненти якості життя населення та рівня розвитку оснащення житлового фонду

Так, коефіцієнт кореляції складає 0,8478, а значення коефіцієнта детермінації свідчить про те, що множинна регресійна модель вірна для 69,06 % випадків обробленої вибірки факторів впливу.

Кластерний аналіз територіальних одиниць України за рівнем взаємозв'язку таксономічного показника рівня розвитку оснащеності житлового фонду та якості життя населення проведено за ієрархічним методом кластеризації Уорда. Так, геометрично подану метрику доцільно використовувати для об'єднання об'єктів у скупченнях, що є типовими для слабо корельованих множин, якими є функціональні складники житлово-комунальної інфраструктури. Результати кластерного аналізу із застосуванням ієрархічного методу Уорда були отримані за допомогою програмного пакету IBM SPSS Statistics та запропонованої С. Єрмак евклідової відстані $d(z_i, z_j)$:

$$d(z_i, z_j) = \sqrt{\sum_{k=1}^p (z_{ik} - z_{jk})^2} \quad (1),$$

де z_{ij} – стандартизоване значення j -го об'єкта за i -м показником;

z_{jk} – стандартизоване значення k -го об'єкта за j -м показником.

Просторове групування регіонів засвідчило територіальну цілісність України та дозволило зробити висновок, що в західних та центральних регіонах України житлова політика є більш ефективною, ніж у регіонах із високим промисловим потенціалом. Крім того, в областях, які межують із Російською Федерацією та тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей, а саме Сумська, Луганська, Донецька та Запорізька, якість життя населення та рівень розвитку оснащеності житлового фонду найнижчі, що збільшує соціальну напруженість та негативні соціальні настрої населення.

У рамках дослідження внутрішніх ресурсів та зовнішніх можливостей і загроз розвитку житлово-комунальної інфраструктури здійснено прогнозування рівня розвитку житлово-комунальної інфраструктури з використанням методу лінійного експоненціального згладжування Холта, які демонструють постійну тенденцію (зростання чи зниження) нескінченно в майбутнє. Відтак, додатково розраховано прогноз житлово-комунальної інфраструктури та введено параметр демпфування φ ($0 < \varphi < 1$), який на деякий час у майбутньому «нівелює» тенденцію плоскої лінії. Таким чином, запропоновані Р. Дж. Гайдманом та Г. Атанасопулосом рівняння набули наступного вигляду:

$$\text{- рівняння рівня часових рядів : } l_t = \alpha y_t + (1 - \alpha)(l_{t-1} + \varphi b_{t-1}) \quad (2);$$

$$\text{- рівняння часового тренду : } b_t = \beta^* (l_t - l_{t-1}) + (1 - \beta^*) \varphi b_{t-1} \quad (3),$$

$$\text{- рівняння прогнозу : } \widehat{y_{t+h|t}} = l_t + (\varphi + \varphi^2 + \dots + \varphi^h) b_t \quad (4).$$

Результати прогнозу зводяться до $l_t + \varphi b_t / (1 - \varphi)$, коли $h \rightarrow \infty$ для будь-якого значення $0 < \varphi < 1$. Це означає, що короткострокові прогнози розвитку житлово-комунальної інфраструктури мають тенденцію до зростання, тоді як довгострокові прогнози житлового фонду є сталими. Прогноз рівня розвитку здійснено на період 10 років при $\alpha = 0.8$, $\beta^* = 0.2$ та $\varphi = 0.9$ представлено у табл. 2, рис.6.

Таким чином, згідно прогнозованої моделі Холта рівень розвитку житлово-комунальної інфраструктури на період до 2028 р. буде продовжувати знижуватися, якщо не вжити необхідних заходів для реформування та модернізації житлово-комунальної інфраструктури і вже через 5 років становитиме лише 0,037. Обґрунтовано зниження розвитку кожної складової житлово-комунальної

інфраструктури, виявлено, що найбільший вплив на загальний показник розвитку житлово-комунальної інфраструктури чинить рівень розвитку складової благоустрою прибудинкових територій, який в 2023 р. становитиме лише 0,034.

Таблиця 2

Результати прогнозування рівня розвитку житлово-комунальної інфраструктури до 2028 р.

Роки	Складова 1(розвиток житлового фонду)		Складова 2 (розвиток благоустрою житлового фонду)		Складова 3(розвиток благоустрою прибудинкових територій)		Загалом по всіх складових (розвиток житлово-комунальної інфраструктури)	
	Метод Холта	Демпфований метод Холта	Метод Холта	Демпфований метод Холта	Метод Холта	Демпфований метод Холта	Метод Холта	Демпфований метод Холта
2019	0,351	0,340	0,237	0,239	0,073	0,082	0,117	0,113
2020	0,325	0,310	0,207	0,214	0,052	0,068	0,094	0,091
2021	0,300	0,284	0,177	0,192	0,030	0,055	0,072	0,071
2022	0,274	0,260	0,147	0,172	0,008	0,044	0,049	0,053
2023	0,249	0,239	0,117	0,154	-0,014	0,034	0,027	0,037
2024	0,223	0,219	0,087	0,138	-0,036	0,025	0,004	0,022
2025	0,198	0,202	0,057	0,123	-0,057	0,017	-0,018	0,009
2026	0,172	0,186	0,027	0,110	-0,079	0,010	-0,041	-0,003
2027	0,147	0,172	-0,003	0,098	-0,101	0,003	-0,063	-0,013
2028	0,121	0,160	-0,033	0,087	-0,123	-0,003	-0,086	-0,023
α	0,8		0,8		0,8		0,8	
β^*	0,2		0,2		0,2		0,2	
φ	-	0,9	-	0,9	-	0,9	-	0,9

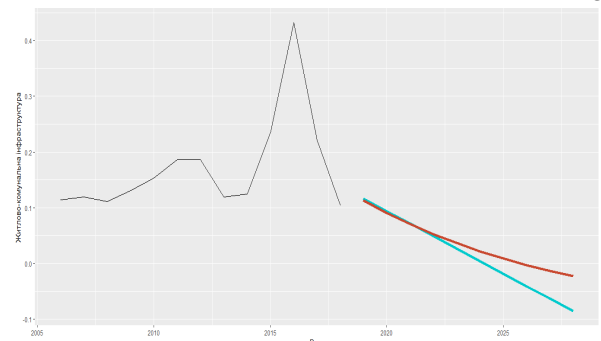
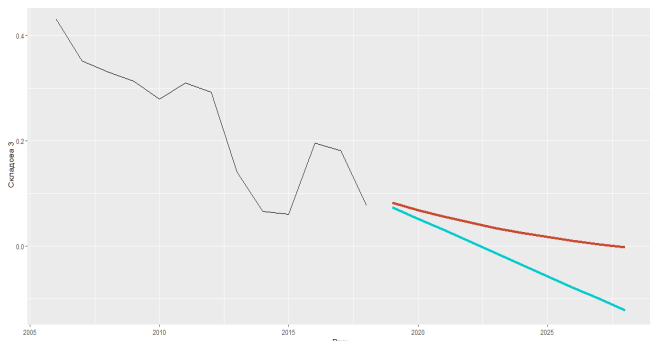
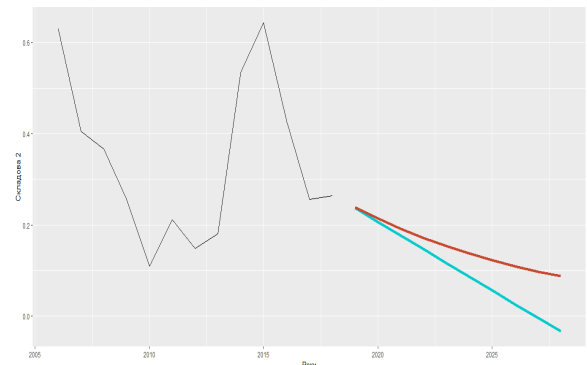
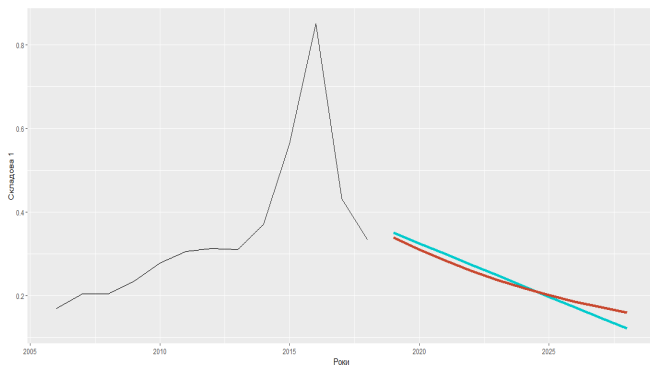

Рис. 6. Прогноз рівня розвитку житлово-комунальної інфраструктури України (е) у розрізі функціональних складових: забезпеченості житлового фонду (а), оснащеності житлового фонду (б) та благоустрою прибудинкових територій (с) до 2028 р.

У роботі визначено сутність та стратегічні орієнтири державної політики забезпечення розвитку житлово-комунальної інфраструктури, що дозволило сформулювати низку заходів та прикладних рекомендацій (рис. 7).

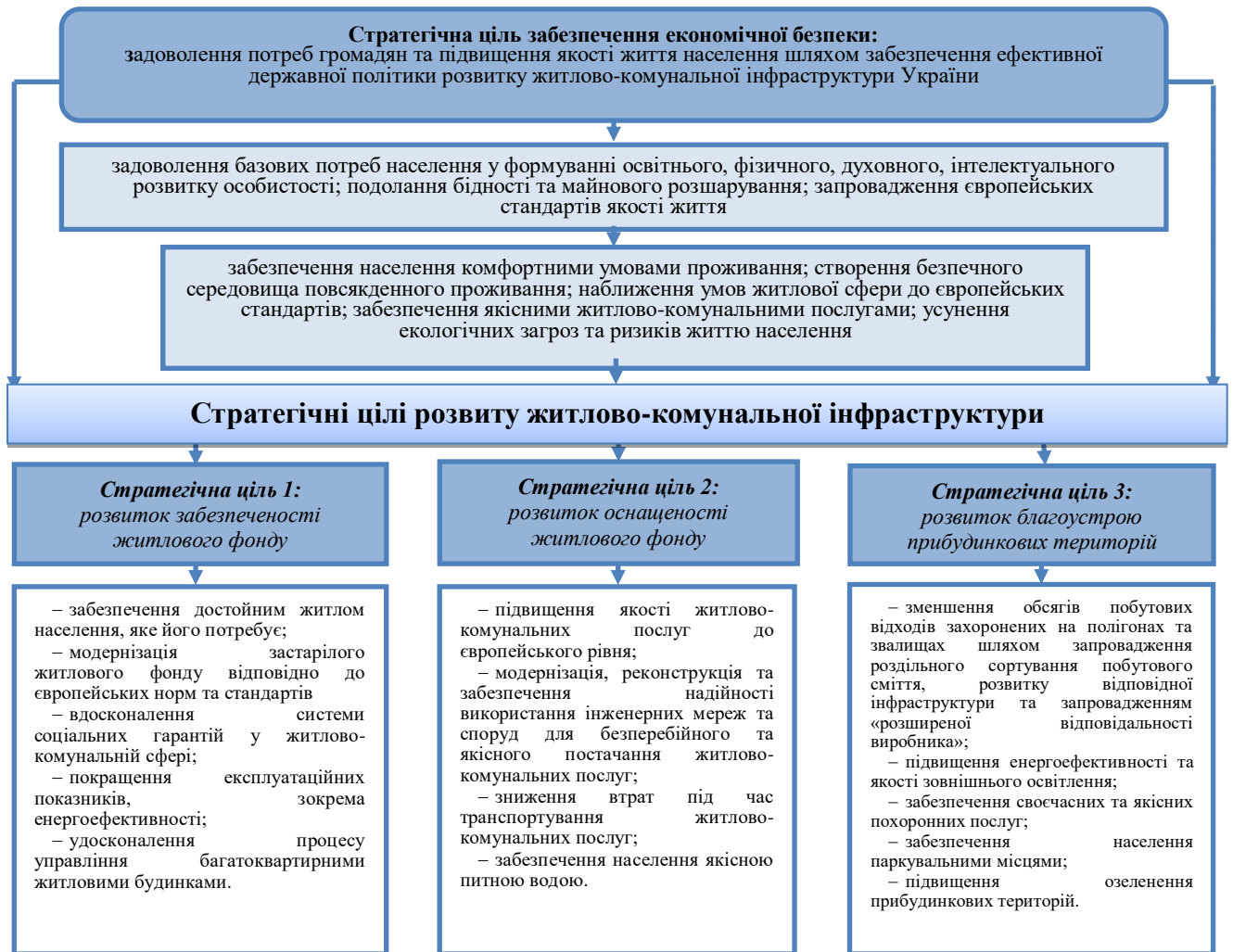

Рис. 7. Стратегічні цілі забезпечення розвитку житлово-комунальної інфраструктури в системі економічної безпеки України

Згідно з запропонованою державною політикою серед стратегічних цілей розвитку житлово-комунальної інфраструктури в розрізі складових виділимо: 1) модернізацію застарілого житлового фонду відповідно до європейських норм та стандартів; 2) розвиток оснащеності житлового фонду шляхом підвищення якості житлово-комунальних послуг до європейського рівня; модернізація, реконструкція та забезпечення надійності використання інженерних мереж та споруд для безперебійного та якісного постачання житлово-комунальних послуг; 3) розвиток прибудинкових територій шляхом зменшення обсягів побутових відходів захоронених на полігонах та звалищах шляхом запровадження роздільного сортування побутового сміття, розвитку відповідної інфраструктури та запровадження «розширеної відповідальності виробника»; підвищення енергоефективності та якості зовнішнього освітлення. Окрім того, наголошено на важливості державної житлової політики в рамках реалізації задекларованих Цілей сталого розвитку України та покращення якості життя населення.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування та запропоновано розв'язання наукового завдання, що полягає у поглибленні та удосконаленні методичних положень та прикладних інструментів розвитку житлово-комунальної інфраструктури як соціального чинника забезпечення економічної безпеки України у напрямку задоволення потреб громадян та підвищення якості життя населення. За результатами дисертаційної роботи зроблено такі висновки.

1. Визначено відмінності між категоріями «економічне зростання» та «економічний розвиток» із врахуванням зростання виробничого та соціального потенціалу. Генезис моделей економічного розвитку (кейнсіанської, неокласичної, інституціональної та нових ендогенних моделей розвитку), дозволив виявити змістовий вектор економічного розвитку та розглядати економічний розвиток із погляду накопичення людського капіталу та інвестицій в освіту. Формування наукового підґрунтя соціального напрямку економічного розвитку відповідно до напрямів соціального вектору забезпечення економічної безпеки держави (соціально-культурного, соціально-побутового, ринкового, адміністративного та напрямку соціальної підтримки) виявленню зовнішніх та внутрішніх загроз і здатностей держави задовольняти потреби всіх членів суспільства, покращуючи якість життя населення.

2. Обґрунтовано сутність житлово-комунальної інфраструктури в системі соціальної інфраструктури та визначено її функціональну структуру, визначено основні методи управління, суб'єкти, засоби, індикатори та інструменти її функціонування відповідно до територіальної організації житлово-комунальної інфраструктури, що охоплюють: забезпеченість житлового фонду (якість умов проживання громадян, перенаселення житлової площі, матеріальна спроможність громадян самостійно забезпечувати себе житлом, раціональний розподіл бюджетних коштів між малозабезпеченим населенням), оснащеність житлового фонду (оснащеність житлового фонду водопроводом, каналізацією, центральним опаленням, газом та гарячим водопостачанням) та благоустрій прибудинкових територій (санітарний стан прибудинкових територій, рівень розвитку паркувальної інфраструктури, зовнішнє освітлення, якість умов прибудинкових територій для активного та пасивного відпочинку населення).

3. Встановлено, що основними складовими моделі діагностики розвитку житлово-комунальної інфраструктури в системі забезпечення економічної безпеки є теоретично-методологічна (направлена на визначення ролі житлово-комунальної інфраструктури для економічного розвитку та формування належного рівня та якості життя населення), аналітична (дозволяє проаналізувати сучасний стан житлово-комунальної інфраструктури та визначити умови її розвитку для забезпечення економічної безпеки держави) та прикладна (основою якої є розробка рекомендацій для забезпечення належного рівня економічної безпеки через створення умов для збалансованого розвитку житлово-комунальної інфраструктури держави) складові.

4. Виявлено основні загрози розвитку житлово-комунальної інфраструктури та формуванню сприятливого середовища для проживання населення: низькі темпи запровадження реновації/модернізації та реконструкції застарілого житлового фонду, низькі темпи впровадження енергоефективності в житлово-комунальній сфері, неефективне управління житлово-комунальною інфраструктурою через

роздробленість інституцій та галузей житлово-комунальної інфраструктури, низька якість житлово-комунальних послуг, низькі темпи цифровізації житлово-комунальних послуг, низький рівень розвитку інфраструктури та якості наданих послуг у сфері управління побутовими відходами, низькі темпи впровадження системи розширеної відповідальності виробника продукції, низька інвестиційна привабливість житлово-комунальної інфраструктури. Включення соціально-житлової компоненти до кількісного виміру загроз соціальної складової економічної безпеки дозволяє визначити кількість захворювань (в т.ч. психологічне здоров'я) та смертність спричинених низькою якістю житлово-комунальної інфраструктури.

5. Обґрунтовано необхідність вибору методу таксономії задля інтегрального оцінювання розвитку житлово-комунальної інфраструктури, що дасть змогу підвищити ефективність державного управління та контролю у сфері житлово-комунальної інфраструктури. Головні індикатори рівня безпеки житлово-комунальної інфраструктури поділено відповідно до функціональних складових безпеки житлово-комунальної інфраструктури. Таксономічний показник дозволив виявити динаміку розвитку житлово-комунальної інфраструктури України протягом 2006 – 2018 рр., обґрунтувати її «хвилеподібний» характер та максимальні значення, сприятливі для забезпечення оптимального рівня економічної безпеки.

6. Доведено, що зміна рівня розвитку благоустрою житлового фонду впливає на зміну рівня економічної безпеки України через компоненту якості життя населення. Проведений кластерний аналіз територіальних одиниць України за рівнем взаємозв'язку таксономічного показника рівня розвитку благоустрою житлового фонду та якості життя населення дозволив констатувати, що в західних та центральних регіонах України житлова політика є більш ефективною, ніж у регіонах із високим промисловим потенціалом. Крім того, в областях, які межують із Російською Федерацією та тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, Сумській та Запорізькій областях, якість життя населення та рівень розвитку благоустрою житлового фонду найнижчі, що збільшує соціальну напруженість та агресивність у суспільстві, зниження якості життя громадян, а відтак, зниження рівня економічної безпеки держави.

7. Проведено прогнозування рівня розвитку житлово-комунальної інфраструктури за допомогою методу експоненціального згладжування та визначено, що в разі відсутності заходів реформування та модернізації житлово-комунальної інфраструктури спостерігатиметься спад її розвитку (через 5 років становитиме лише 0,037). Крім того, нехтування проблемами розвитку житлово-комунальної інфраструктури в подальшому призведе до соціальної, екологічної та техногенної катастрофи. Визначено сильні сторони розвитку житлово-комунальної інфраструктури України, акумулювання яких дозволить скористатися в майбутньому внутрішніми можливостями житлово-комунальної інфраструктури та уникнути ризиків, що призведуть до погіршення стану економічної безпеки держави.

8. Метою державної політики забезпечення розвитку житлово-комунальної інфраструктури України є покращення якості життя населення та наближення її до європейського рівня. Задля реалізації політики забезпечення економічної безпеки держави запропоновано стратегічні цілі стимулювання розвитку житлово-комунальної інфраструктури за функціональними складниками. Запропоновані прикладні рекомендації дозволять забезпечити розвиток житлово-комунальної

інфраструктури України, попередити ризики та загрози економічній безпеці держави шляхом забезпечення належної якості життя населення.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Buhaichuk N., O. Ilyash Strategic aims and priorities of the modernization of the social complex of Ukraine. *National Economic Reform: experience of Poland and prospects for Ukraine* / edited by A. Pawlik, K. Shaposhnykov. Kielce, Poland: "Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2016. Vol. 1. P. 269-285. (0,63, д. а., дисертанту належить 0,38 д. а.) *Особистий внесок здобувача : систематизовано пріоритети розвитку та реформи соціальної інфраструктури України*

2. Buhaichuk N., O. Ilyash The effects of the transformation of the social infrastructure of Ukraine under the new economic risks of pharmaceutical market. *Transformacja gospodarcza w Polsce* / redakcja naukowa M. Geise, J. Oczki, D. Piotrowski. Bydgoszcz, 2016. P. 253-262. (0,40, д. а., дисертанту належить 0,15 д. а.) *Особистий внесок здобувача : обтунтовано ефекти та ризики розвитку соціальної інфраструктури.*

Статті в наукових фахових виданнях України:

3. Бугайчук Н. В., Іляш О. І. Деструктивні зміни розвитку соціального комплексу прикордонних територій західних регіонів України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Механізми ефективного розвитку прикордонних територій*. Львів: НАН України. Ін-т регіональних досліджень, 2014. Вип. 4 (108). С. 64-74. (0,55., д. а., дисертанту належить 0,18 д. а.) *Особистий внесок здобувача : систематизовано негативні наслідки низького рівня розвитку закладів соціально-культурного та побутового призначення.*

4. Бугайчук Н. В. Функціональні цілі і стратегічні завдання розвитку соціальної інфраструктури України. *Держава та регіони. Сер. Державне управління*. Запоріжжя, 2015. №3. С. 3-8. (0,29, д. а.)

5. Бугайчук Н. В. Ризики розвитку житлово-комунальної інфраструктури та їх вплив на економічну безпеку. *Соціальна економіка*. Харків, 2017. №1. С. 33-41. (0,38, д. а.)

Статті у виданнях іноземних держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

6. Buhaichuk N., Ilyash O. Social determinants of economic development theories. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*. Łódź, 2017. Tom XVIII, Zeszyt 9, Czesc 1. P. 13-27. (0,65., д. а., дисертанту належить 0,43 д. а.) *Особистий внесок здобувача : дослідження соціальних детермінант теорій економічного розвитку.*

7. Buhaichuk N. The problem of quality of services in the area of household waste management and its impact on the economic security. *Norwegian Journal of development of the International Science*. Oslo, 2018. No36. P. 7-9. URL: http://www.nor-ijournal.com/wp-content/uploads/2019/12/NJD_36_3.pdf (дата звернення: 29.01.2020) (0,26, д. а.)

8. Бугайчук Н. В., Іляш О. І. Напрями реформування соціально-побутового комплексу та системи надання соціальних послуг на прикордонних територіях. *Проблеми економіки*. Харків, 2014. №4. С. 97-104. (0,55, д. а., дисертанту належить 0,21 д. а.) *Особистий внесок здобувача : систематизовано недоліки системи надання соціально-побутових послуг на прикордонних територіях.* (Index Copernicus)

9. Бугайчук Н. В. Таксономічний аналіз соціально-економічного розвитку Вінницької області. *Економічний простір*. Дніпропетровськ : ПДАБА, 2015. № 97. С. 54-62. (0,36, д. а.) (Index Copernicus)

10. Бугайчук Н. В. Соціальний вектор економічного розвитку держави: генезис моделей та концепцій. *Бізнес Інформ*. Харків, 2015. №11. С. 108–113. (0,42, д.а.) (Index Copernicus)

11. Бугайчук Н. В. Передумови модернізації соціального комплексу України в умовах трансформаційних перетворень та системних змін в економіці. *Інноваційна економіка*. Тернопіль, 2016. № 3-4. С. 15-21. (0,37, д.а.) (Index Copernicus)

12. Бугайчук Н. В. Інтегральне оцінювання індикаторів рівня соціальної безпеки населення. *Ефективна економіка*. 2018. №5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=5&y=2018> (дата звернення: 29.01.2020) (0,47, д.а.) (Index Copernicus)

13. Бугайчук Н. В. Таксономічний аналіз розвитку житлово-комунальної інфраструктури як інструмент забезпечення економічної безпеки держави. *Науковий погляд: економіка та управління*. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2019. №3(65). С. 44-50. (0,39, д.а.) (Index Copernicus)

14. Бугайчук Н. В. Моніторинг розвитку житлово-комунальної інфраструктури України у системі оцінювання рівня економічної безпеки держави. *Економіка та держава*. Київ, 2019. № 9. С. 109-114. (0,56, д.а.) (Index Copernicus)

Праці апробаційного характеру:

15. Бугайчук Н. В. Специфіка розвитку соціальної інфраструктури прикордонних територій. *Економічний дискурс* : міжнародний зб. наук. пр. 25 листопада 2014 р. Тернопіль : Крок, 2014. Вип. 3. С. 13-16. (0,17, д.а.)

16. Бугайчук Н. В. Синтез теорій «порочне коло бідності» та «стадій економічного зростання» у класичних моделях економічного розвитку. *Trends of modern science* : Materials of the XI International scientific and practical conference. May 30 – June 7, 2015. Sheffield, 2015. Vol. 7. P. 16-20. (0,23, д.а.)

17. Бугайчук Н. В. Забезпечення перспективного розвитку соціального сегмента економіки. *Розвиток національної економіки України: нові реалії і можливості в умовах започаткованих змін* : зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф. 21 жовтня 2015 р. Львів: «Ліана-М», 2015. С. 86-91. (0,19, д.а.)

18. Бугайчук Н. В. Напрями розвитку соціального комплексу України. *Соціально-економічний розвиток України в умовах співпраці з європейським союзом* : тези доповідей міжн. інтернет-конференції молодих вчених і студентів. 14-15 квітня 2016 р. Миколаїв, 2016. С. 102-105. (0,12, д.а.)

19. Бугайчук Н. В., Качмар Н. Я. Наукові підходи до визначення поняття «соціальний комплекс». *Трансформація соціально-трудової сфери: сучасні виклики, тенденції, домінанти інноваційного розвитку* : Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. 2-6 листопада 2015 р. Київ, 2015. URL: <http://10.1.1.100:8080/handle/2010/11426> (дата звернення: 29.01.2020) (0,13, д.а., дисертанту належить 0,07 д. а.) *Особистий внесок здобувача* : досліджено генезис поняття «соціальний комплекс» та його зв'язок із соціальною інфраструктурою.

20. Бугайчук Н. В. Структурні та функціональні характеристики соціальної інфраструктури України. *Шляхи вдосконалення економічного потенціалу країни*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. 19-20 лютого 2016 р. Київ: ГО «Київський економічний науковий центр», 2016. С. 18-21. (0,14, д.а.)

21. Бугайчук Н. В. Соціальні детермінанти економічної безпеки держави. *Proceedings of VII International scientific conference "New achievements of world science"*. Jun 22, 2017. Morrisville: Lulu Press., 2017. С. 26-30. (0,14, д.а.)

22. Бугайчук Н. В. Специфіка розвитку житлово-комунальної інфраструктури. *Публічне управління: проблеми та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 27 жовтня 2017 р. Харків, 2017. С. 88-94. (0,19, д.а.)

23. Бугайчук Н. В. Особливості забезпечення розвитку житлово-комунальної інфраструктури в системі економічної безпеки держави. *Матеріали XIV міжнародної науково-практичної конференції «Економіка у 2018 році»*. 12 січня 2018 р. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. С. 15-20. (0,19, д.а.)

24. Бугайчук Н. В. Значущість економічної безпеки в системі забезпечення життєздатності соціально-економічної структури суспільства. *Матеріали XIV міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Дослідження молодих вчених у 2018 році»*. 19 січня 2018 р. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. С. 21-23. (0,14, д.а.)

25. Бугайчук Н. В. Значимість соціальної безпеки у попередженні негативних наслідків впливу макросередовища на якість життя населення. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Управління системою економічної безпеки: від теорії і до практики»*. 1 червня 2018 р. Львів: ЛьвДУВС, 2018. С. 18-20. (0,12, д.а.)

26. Бугайчук Н. В. Оцінювання екологічних ризиків розвитку житлово-комунальної інфраструктури. *Сучасний рух науки: тези доп. VIII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. 3-4 жовтня 2019 р. Дніпро, 2019. Т.1. С. 225-279. (0,20, д.а.)

27. Бугайчук Н. В. Житлово-комунальні індикатори забезпечення економічної безпеки України. *Перспективи розвитку нової економічної системи на державному та регіональному рівнях: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. 5 жовтня 2019 р. Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2019. С. 24- 27. (0,18, д.а.)

28. Бугайчук Н. В. Прогнозування розвитку житлово-комунальної інфраструктури за допомогою експоненціального згладжування. *Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. 27 листопада 2019 р. Львів: Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2019. С. 149-153. (0,15, д.а.)

АНОТАЦІЯ

Бугайчук Н.В. Розвиток житлово-комунальної інфраструктури як чинник забезпечення економічної безпеки держави. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки). – Національний інститут стратегічних досліджень, Київ, 2020.

У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування та запропоновано розв'язання наукового завдання, що полягає в розробці концептуальних, методичних та прикладних інструментів розвитку житлово-комунальної інфраструктури з урахуванням загроз та можливостей системи економічної безпеки держави.

Досліджено вплив соціально-економічного розвитку на реалізацію національних інтересів та економічну безпеку; функціонально-структурні характеристики житлово-комунальної інфраструктури в системі економічної безпеки держави; науково-методичний інструментарій діагностики розвитку житлово-комунальної інфраструктури в інтегральному оцінюванні економічної безпеки держави.

Проведено систематизацію та діагностику загроз функціонування житлово-комунальної інфраструктури як чинника забезпечення економічної безпеки; здійснено інтегральне оцінювання рівня розвитку житлово-комунальної інфраструктури; виявлено внутрішні можливості розвитку житлово-комунальної

інфраструктури в системі забезпечення економічної безпеки держави з використанням методу таксономії.

Досліджено залежність між факторами розвитку житлово-комунальної інфраструктури та індикаторами економічної безпеки держави за допомогою застосування методів багатовимірного статистичного аналізу; проведено прогнозування рівня розвитку житлово-комунальної інфраструктури в цілях забезпечення економічної безпеки України; визначено стратегічні орієнтири державної політики забезпечення розвитку житлово-комунальної інфраструктури в системі економічної безпеки. Крім того, запропоновано прикладні рекомендації відповідно до напрямів діяльності житлово-комунальної інфраструктури, мети забезпечення Державної політики розвитку житлово-комунальної інфраструктури України та покращення якості життя населення України із наближенням її до європейського рівня.

Ключові слова: економічний розвиток, соціальна інфраструктура, житлово-комунальна інфраструктура, оснащеність житлового фонду, благоустрій прибудинкових територій, ризики та загрози, економічна безпека держави.

ABSTRACT

Buhaichuk N. V. Development of housing and communal infrastructure as a factor in ensuring of the state economic security. - Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

A thesis on the degree of Candidate of Economic Sciences in Specialty 21.04.01 – Economic Security of the State (Economic Sciences). – National Institute for Strategic Studies, Kyiv, 2020.

The dissertation provides theoretical substantiation and proposes the solution to a scientific problem, which consists in the development of conceptual, methodological and applied tools for developing housing and communal infrastructure, taking into account the threats and opportunities of the economic security system of the state.

It has been found out that ensuring economic security is based on achieving such a level of socio-economic development that will contribute to the successful combat against external and internal threats and to the ability of the state to meet the needs of all members of society, improving the quality of life of the population.

The essential and typological characteristics of social infrastructure in accordance with the directions of the social vector of economic security of the state have been determined. Functional and structural characteristics of housing and communal infrastructure in the system of economic security of the state have been deepened through scientific substantiation of functional and structural decomposition of housing and communal infrastructure as a triad of components: 1) housing stock provision – systems of interconnected elements that characterise the level of providing the population with living conditions; 2) the equipment of housing stock – integration indicators of the quality of living conditions of the population; 3) the improvement of adjacent territories – an innovative complex of components of comfortable living conditions of the population.

The analytical one allows analysing the current state of housing and communal infrastructure and determining the conditions for its development in order to ensure economic security of the state and the applied component is based on the development of recommendations for ensuring the proper level of economic security through creating conditions for balanced development of housing and communal infrastructure of the state.

The diagnostic assessment of threats to the functioning of housing and communal infrastructure as a factor of ensuring economic security; have carried out an integrated

assessment of the security level of the territorial organisation of housing and communal infrastructure have been systematised; internal possibilities of development of housing and communal infrastructure in the system of ensuring economic security of the state using a taxonomy method have been identified.

The main threats to the development of housing and communal infrastructure as a factor of ensuring economic security have been identified, including threats to health and life of the population due to a lack of quality living conditions: low rates of renovation/modernization and reconstruction of outdated housing stock, low rates of implementing energy efficiency in housing and communal sphere, an ineffective social policy on providing housing to poor people of Ukraine, low quality of housing and communal services, a low level of digitalization of housing and communal services, a low level of infrastructure development and quality of services provided in the sphere of household waste management, the absence of effective mechanisms for combating spontaneous parking, low investment attractiveness of housing and communal infrastructure.

Using the taxonomy method, the internal possibilities of development of housing and communal infrastructure in the system of ensuring economic security of the state have been identified. Carrying out a taxonomic analysis of the level of development of housing and communal infrastructure has made it possible to form the necessary measures to increase the efficiency of public administration and control in the field of housing and communal infrastructure.

The relationship between the factors of development of housing and communal infrastructure and the indicators of economic security of the state using the methods of a multidimensional statistical analysis has been explored; a forecast of the level of development of housing and communal infrastructure with the aim of ensuring economic security of Ukraine has been made; strategic guidelines of the state policy on providing housing and communal infrastructure development in the system of economic security have been defined.

Using a multidimensional statistical analysis, we have established a direct linear relationship between the component of the quality of life of the Ukrainian population and the development level of housing and communal infrastructure, in particular the equipment of the housing stock of Ukraine, which attests to the direct impact of the latter on economic security of Ukraine through the quality of life of the population.

A forecasting model of the development level of housing and communal infrastructure for the purpose of ensuring economic security of Ukraine has been suggested. By means of an exponential smoothing method, it has been proved that if one neglects the problems of housing and communal infrastructure development, it will lead to social, ecological and technogenic disasters due to further deterioration of the level of housing and communal infrastructure development.

The strategic guidelines of the state policy on providing the development of housing and communal infrastructure in the system of economic security have been determined. In addition, we have suggested practical recommendations in accordance with the directions of activity of housing and communal infrastructure, the purpose of providing the State policy on development of housing and communal infrastructure of Ukraine and improving the quality of life of the population of Ukraine with bringing it closer to the European level.

Keywords: economic development, social infrastructure, housing and communal infrastructure, improvement of housing stock, improvement of adjacent territories, risks and threats, economic security of the state.